

Genç Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresinin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığında Damgalama İle İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma

The Relationship Between Gender Role Stress and Stigmatization in Sexual Health and Reproductive Health Among Young Women: A Cross-Sectional Study

^{1b} Tuğba DÜNDAR^a, ^{1b} Beyzanur İŞBAY^b

^aAydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, Aydın, Türkiye

^bİstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, 18-24 yaş arasındaki kadınların, toplumsal cinsiyet rolü stresi ile cinsel sağlık-üreme sağlığı damgalaması arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapıldı. **Gereç ve Yöntemler:** Kesitsel tipte yürütülen araştırma, 15 Nisan-15 Haziran 2023 tarihleri arasında 207 genç kadın ile yürütüldü. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin ve ölçek puanlarının analizinde tanımlayıcı istatistikler ile ölçeklerin puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise Pearson korelasyon analizi kullanıldı. **Bulgular:** Katılımcılar, ortalama $21,64 \pm 1,56$ (minimum: 18, maksimum: 24) yaşında ve %72,5'i üniversite öğrencisi idi. Genç kadınların Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği puan ortalaması $81,90 \pm 18,43$ (minimum:20, maksimum:100), Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği ortalaması ise $7,28 \pm 2,84$ (minimum:0, maksimum:15) puan olarak bulundu. Damgalama ölçeğinin alt boyutları arasında en yüksek puanı dışsal damgalama [$4,20 \pm 1,57$ (minimum: 0, maksimum: 6)], en düşük puanı ise gerçek olmayan damgalama tutumları alt boyutundan [$1,09 \pm 1,20$ (minimum: 0, maksimum: 6)] aldıkları belirlendi. İki ölçeğin puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmadı ($p > 0,05$). Ancak Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği alt boyutları ile toplumsal cinsiyet rolü stresi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görüldü ($p < 0,05$). Katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ait streslerinin dışsal damgalama ile pozitif ($r = 0,150$; $p = 0,031$), gerçek olmayan damgalama tutumları ile ise negatif ($r = -0,154$; $p = 0,027$) yönde bir ilişkisi olduğu tespit edildi. **Sonuç:** Çalışmamızdaki genç kadınların toplumsal cinsiyet rolü stresleri yüksektir. Cinsel sağlık-üreme sağlığı damgalamaları ise ortalama düzeyde olup, dışsal damgalama düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet rolü stresleri de artmaktadır.

ABSTRACT Objective: This study was aimed to determine the relationship between gender role stress and sexual health-reproductive health stigma among women aged 18-24. **Material and Methods:** The research was cross-sectional study. This study was conducted with 207 young women between April 15 and June 15, 2023. Descriptive statistics were used to analyze the socio-demographic characteristics of the participants and the relationship between scale scores. Pearson correlation analysis was employed to determine the correlation between scale scores. **Results:** The participants were 21.64 ± 1.56 (minimum: 18, maximum: 24) years old on average, 72.5% were university students. The mean score for the Women's Gender Role Stress Scale among young women was 81.90 ± 18.43 (minimum: 20, maximum: 100), while the mean score for the Sexual and Reproductive Health Stigma Scale was 7.28 ± 2.84 (minimum: 0, maximum: 15) points. The sub-dimension with the highest score among the stigma scale's dimensions is external stigma [4.20 ± 1.57 (minimum: 0, maximum: 6)], while the lowest score is obtained from the sub-dimension of unreal stigma attitudes [1.09 ± 1.20 (minimum: 0, maximum: 6)]. No significant relationship was found between the mean scores of the two scales ($p > 0.05$). However, a significant relationship was observed between the subscales of the Sexual and Reproductive Health Stigma Scale and gender role stress among young women ($p < 0.05$). It was determined that participants' stress related to societal gender roles had a positive correlation with external stigma ($r = 0.150$; $p = 0.031$) and a negative correlation with unreal stigma attitudes ($r = -0.154$; $p = 0.027$). **Conclusion:** The young women had the high gender role stress in our study. Sexual health-reproductive health stigma is at an average level, and as the level of external stigma increases, gender role stress also increases.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolü; üreme sağlığı; cinsel sağlık; damgalama

Keywords: Gender role; reproductive health; sexual health; stigma

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Dündar T, İşbay B. Genç kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü stresinin cinsel sağlık ve üreme sağlığında damgalama ile ilişkisi: Kesitsel bir araştırma. Türkiye Klinikleri J Health Sci. 2024;9(1):67-73.

Correspondence: Tuğba DÜNDAR

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, Aydın, Türkiye

E-mail: tugbadnr@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 24 Aug 2023

Received in revised form: 02 Nov 2023

Accepted: 02 Nov 2023

Available online: 26 Dec 2023

2536-4391 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun hemen hemen her alanında, bireyden cinsiyetine özgü sergilemesini beklediği davranışları tanımlar. Bu roller, toplumdan topluma değiştiği için, her toplumun kadın ve erkek cinsiyetinden beklediği roller farklıdır.¹ Kadınlar, kendileri için belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rollerinin sınırları ile kendileri için çizdikleri rollerin arasında sıkışıp kalarak toplumsal cinsiyet rolü stresini deneyimlerler.²⁻⁴ Toplumsal cinsiyet rolü stresi, bir cinsiyet üzerine tanımlanmış, kısıtlayıcı toplumsal cinsiyet rollerinin kişinin potansiyelini sınırlandırmasına, fiziksel, psikolojik ve zihinsel sağlığın olumsuz etkilenmesine neden olur.²

Kadının kendisinden beklenmeyen davranışları sergilemesi, toplum tarafından ötekileştirilmesine ve damgalanmasına neden olabilir. Damgalama, üreme sağlığı alanındaki basmakalıp düşüncelerle sıklıkla örtüşen, ancak ondan ayırt edilebilen sosyal, kültürel veya psikolojik negatif bir tutumdur. Bireylerin sosyal kimliklerini bozarak, onları saygın toplumdan koparıp kabul edilemez bir dünyayla karşı karşıya bırakır.⁵ Dışsal damgalama, evlilik öncesi cinsel ilişki ve küretaj gibi davranışlar karşısında diğer bireylerin kişi hakkında ne hissettiklerini gösterir. İçsel damgalama ise, damgalanmış bir kişinin başkalarının olumsuz algılarını, inançlarını veya tutumlarını öz değerlendirmesine dâhil etmesi, bunun sonucunda benlik saygısının azalması, suçluluk veya utanç duygularının artması anlamına gelir.^{5,6} Utanç veya itibarsızlığın bir işareti olarak anlaşılan damgalama, genellikle cinsel sağlık/üreme sağlığı (CS/ÜS) alanında sık görülür.⁵

Özellikle henüz bekâr olan genç kadınlardan cinsel yönden aktif olmamaları beklenirken, Oğul'un birçok ülkenin verilerine yer vererek aktardığına göre, ülkemizdeki gençlerin ilk cinsel deneyimi 16-23 yaş arasında gerçekleşmektedir.⁷ Gençlerle son yıllarda yapılan çalışmalarda, gençlerin cinsel aktif oldukları bilgisini paylaşmaktan kaçındıkları, toplumsal tabular ve ataerkil yapı nedeniyle CS/ÜS ile ilgili bilgileri güvenilir kaynaklardan elde etmedikleri, CS/ÜS hizmeti almak için hastaneye başvurmadan çekindikleri ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyon kapmaları hâlinde bu bilgiyi kimseyle paylaşamayacakları ortaya konulmuştur.^{8,9} Bu durum gençlerin kendileri için belirlenen toplumsal cinsiyet rol kalıpları ve damgalanmanın olumsuz etkilerinden kaçınmak için sağlıklarını tehlikeye attıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Literatürde toplumsal cinsiyet rolü stresi ve CS/ÜS damgalamanın ayrı ayrı irdelendiği çalışmalar vardır.^{1,4,10-12} Ancak toplumsal cinsiyet rolü stresi ile cinsel damgalama arasındaki ilişkiyi irdelleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Toplumsal cinsiyet rolü stresinin cinsel damgalama ile olan ilişkinin belirlenmesi, riskli cinsel davranışların önlenmesine, cinsel doyumun artışına ve sağlıklı cinsel yaşama ulaşılmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışma, 18-24 yaş arasındaki kadınlarda, toplumsal cinsiyet rolü stresi ile CS/ÜS damgalaması arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yürütüldü. Araştırma sorusu ise "Genç kadınların toplumsal cinsiyet rolleri stresi puanları ile cinsel ve üreme sağlığı damgalama puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" olarak belirlendi.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Bu çalışma, 18-24 yaş arasındaki kadınların, toplumsal cinsiyet rolü stresi ile CS/ÜS damgalaması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla, kesitsel tipte yürütüldü.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evrenini "Kadın Sağlığı Akademisi" Instagram (Meta, Inc. ABD) hesabını 15 Nisan-15 Haziran 2023 tarihleri arasında takip eden kadınlar ve onların yakınları oluşturdu. Araştırmada yer alan soru formu araştırmacının kendisine ait olan hesapta paylaşıldı. Aynı zamanda bu sayfaya üye olan ya da sayfayı ziyaret eden kişilerin de kendi kişisel hesaplarından [WhatsApp (Meta, Inc. ABD), Instagram ve Facebook (Meta, Inc. ABD)] soru formunu paylaşmaları istendi. Örneklem seçiminde olasılıksız örnekleme yöntemlerinden gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanıldı. Minimum örneklem sayısı G Power version 3.1 (Franz Faul, Universitat Kiel, Almanya) programında, $\alpha=0,05$, $1-\beta=0,95$ ve etki boyutu=0,26 alınarak 186 olarak hesaplandı. G Power hesaplamasındaki etki büyüklüğünün belirlenmesinde örnek bir çalışma bulunamadı. Bu nedenle, çalışmada iki ölçek arasındaki ilişkiyi belirlemek adına

korelasyon analizi yapılacağı için zayıf ilişki ve etki gücü belirten 0,26-0,49 arasındaki Pearson korelasyon katsayısı değerlerinden 0,26 esas alındı. Örneklerden kayıp olasılığı düşünülerek %10 kayıp ihtimali ile örneklem sayısının 205 olması planlandı. Araştırma süresince 217 kadın tarafından soru formu dolduruldu. Ancak bunların 10 tanesi yaşlarının belirlenen aralıkta olmaması nedeni ile araştırmaya dâhil edilmedi.

Araştırma, 18-24 yaş arasında Türkçe bilen, okur-yazar ve bekâr 207 genç kadınla tamamlandı. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumlar arasında farklılık gösterdiği için, yabancı uyruklu kadınlar araştırmaya dâhil edilmedi.

VERİ TOPLAMA ARACI VE VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kullanılacak olan soru formu iki bölüme ayrıldı. Birinci bölümde kişisel bilgilerin (yaş, eğitim ve çalışma durumu, en uzun süre yaşadığı bölge vb.) sorgulandığı 7 soru yer aldı. İkinci bölümde Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (KTCRSÖ) ile Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği (GKCÜSDÖ) kullanıldı.

KTCRSÖ; Koç ve ark. tarafından kadınların toplumsal cinsiyet rolü streslerini ölçmek için geliştirilmiş olan ölçek, beşli Likert yapısında 20 maddeden oluşmaktadır.³ Tek boyutlu olan ölçeğin her maddesi 1-5 arasında puan almaktadır. Benim için hiç stres verici değil (1), benim için stres verici (2), kararsızım (3), benim için stres verici (4), benim için çok stres verici (5) olmak üzere şıklara göre puanlama yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 20-100 arasında değişmektedir. Yüksek puan bireyin, toplumsal cinsiyet rolü stresini yaşadığını göstermektedir. Ölçeğin orijinal çalışmadaki Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,93 olup, araştırmamızda ise 0,96 olarak bulundu.

GKCÜSDÖ; Hall ve ark. tarafından 2017 yılında 15-24 yaş arasındaki kadınlarda cinsel ve üreme sağlığına yönelik damgalamayı belirlemek için geliştirilmiştir. Dilimize uyarlaması ise Bayrakçeken tarafından 2018 yılında yapılmıştır.¹³ Üçlü Likert tipi ölçekte, her bir maddeye katılıyorum yanıtı için 1, katılmıyorum ve kararsızım yanıtları için 0 puan verilmektedir. Ölçek 20 madde ve 3 alt boyuttan oluş-

maktadır. 1, 2, 3, 4, 5, 6. maddeler “dışsal damgalama”; 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 19 ve 20. maddeler “gerçek olmayan damgalama tutumları” ve 11, 12, 13, 17, 18. maddeler “içsel damgalama” alt boyutunu oluşturmaktadır. Ölçekten minimum 0 puan maksimum 20 puan alınabilmektedir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın artması cinsel ve üreme sağlığına yönelik damgalama tutumunun arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,83 olarak belirtilmiş olup, çalışmamızda 0,80 olarak bulundu. Ölçeğin geçerliliği 15-24 yaş arasındaki genç kadınlarda yapılmış olmasına rağmen çalışmamız sırasında çevrim içi veri toplanacağı için ebeveyn rızası gerekmemesi adına, 18-24 yaş aralığındaki genç kadınlarla çalışılmıştır.

Araştırmanın soru formu önce Microsoft Word (Microsoft, ABD) programında oluşturuldu. Ardından, sorular verileri elektronik ortamda toplayabilmek için Google Formlar (Alphabet Inc, ABD) soru formuna yerleştirildi (<https://forms.gle/BRHVbXXXMxnMRmca6>).

VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın verileri, bilgisayar ortamında SPSS 22.0 for Windows 21 (SPSS Inc., Chicago, IL, ABD) paket programı ile analiz edildi. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin ve ölçek puanlarının analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, aritmetik ortalama) kullanıldı. KTCRSÖ puanı ile ve GKCÜSDÖ puanı ve alt boyutları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi için öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakıldı. Ardından Pearson korelasyon analizi uygulandı.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın yürütülebilmesi için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 27 Mart 2023, sayı: E-76261397-050.99-332858, Karar No: 1) onay alındı. Çalışmanın elektronik ortamda yapılmasından dolayı, katılımcılardan sözel onay alınmadı. Ancak, soru formunun açıklama kısmına çalışmanın amacı, kapsamı, katılımın gönüllük esasına dayalı olduğu ve araştırmacıların iletişim bilgileri eklendi. Ayrıca formunu doldurmadan önce, katılımcılarının gönüllülük

esasına dayalı olup olmadığını belirten bir soruyu yanıtlamaları istenerek onamları alındı. Araştırmada kullanılan her iki ölçeğin kullanımı için de yazarlardan elektronik posta aracılığı ile izin alındı. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensipleri doğrultusunda yapıldı.

BULGULAR

Araştırmada yer alan katılımcıların ortalama $21,64 \pm 1,56$ (minimum: 18, maksimum: 24) yaşında olduğu, %79,7'sinin gelir getiren bir işte çalışmadığı, %68,6'sının en uzun süre şehir merkezinde yaşadıkları ve %72,5'inin üniversite öğrencisi olduğu saptandı. Tamamı kadın olan katılımcılara ebeveynlerinin eğitim durumları sorulduğunda; anne ve babalarının büyük oranda (sırasıyla %51,2; %42) ilköğretim mezunu olduğunu ifade ettiler (Tablo 1).

Tablo 2'de verilen katılımcıların KTCRSÖ ve GKCÜSDÖ puan ortalamaları irdelendiğinde, genç kadınların KTCRSÖ puan ortalamasının $81,90 \pm 18,43$ (minimum: 20, maksimum: 100) olduğu görüldü. GKCÜSDÖ ortalaması ise $7,28 \pm 2,84$ (minimum: 0, maksimum: 15) puan olarak bulundu. Katılımcıların ölçeğin alt boyutları arasında en yüksek puanı dışsal damgalama [$4,20 \pm 1,57$ (minimum: 0, maksimum: 6)], en düşük puanı ise gerçek olmayan damgalama tutumları alt boyutundan [$1,09 \pm 1,20$ (minimum: 0, maksimum: 6)] aldıkları belirlendi.

Araştırmada yer alan katılımcıların KTCRSÖ ve GKCÜSDÖ puan ortalamaları arasında bir ilişki olup olmadığını değerlendirmek için yapılan analiz sonucunda, iki ölçek arasında istatistiksel bir anlamlılık olmadığı belirlendi ($p > 0,05$). Ancak GKCÜSDÖ alt boyutlarından dışsal damgalama ve gerçek olmayan damgalama tutumları alt boyutları ile KTCRSÖ ara-

TABLO 1: Katılımcıların sosyodemografik özellikleri (n=207).

Sosyodemografik özellikler	$\bar{X} \pm SS$	Minimum-Maksimum
Yaş	$21,64 \pm 1,56$	18-24
	n	%
Eğitim durumu		
Lise öğrencisi	4	1,9
Lise mezunu	12	5,8
Üniversite öğrencisi	150	72,5
Üniversite mezunu	34	16,4
Lisansüstü eğitim	7	3,4
Çalışma durumu		
Çalışıyor	42	20,3
Çalışmıyor	165	79,7
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar	14	6,8
İlköğretim mezunu	106	51,2
Lise mezunu	56	27,1
Üniversite ve üzeri eğitim mezunu	31	14,9
Babanın eğitim durumu		
Okuryazar	4	1,9
İlköğretim mezunu	87	42,0
Lise mezunu	65	31,4
Üniversite ve üzeri eğitim mezunu	51	24,7
Ailenin aylık gelir düzeyi		
Gelir giderden az	49	23,7
Gelir gidere eşit	139	67,1
Gelir giderden fazla	19	9,2
En uzun yaşanan yer		
İl	142	68,6
İlçe	43	20,8
Kasaba/Köy	22	10,6

SS: Standart sapma.

sında anlamlı bir ilişki olduğu saptandı ($p < 0,05$). Genç kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ait streslerinin dışsal damgalama ile pozitif ($r = 0,150$; $p = 0,031$), gerçek olmayan damgalama tutumları ile ise negatif ($r = -0,154$; $p = 0,027$) yönde bir ilişkisi olduğu tespit edildi (Tablo 3).

TABLO 2: Katılımcıların KTCRSÖ ve GKCÜSDÖ puan ortalamaları.

Ölçekler ve alt boyutları	Alınabilecek minimum-maksimum puanlar	Alınan minimum-maksimum puanlar	$\bar{X} \pm SS$
KTCRSÖ	0-100	20-100	$81,90 \pm 18,43$
GKCÜSDÖ	0-20	0-15	$7,28 \pm 2,84$
GKCÜSDÖ alt boyutları			
İçsel damgalama	0-5	0-5	$1,99 \pm 1,29$
Dışsal damgalama	0-6	0-6	$4,20 \pm 1,57$
Gerçek olmayan damgalama tutumları	0-9	0-6	$1,09 \pm 1,20$

KTCRSÖ: Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği; GKCÜSDÖ: Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 3: Katılımcıların KTCRSÖ ve GKCÜSDÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki.

Değişken	KTCRSÖ	
	r değeri	p değeri
GKCÜSDÖ toplam puan	-0,053	0,448
GKCÜSDÖ alt boyutları		
İçsel damgalama	-0,104	0,135
Dışsal damgalama	0,150	0,031
Gerçek olmayan damgalama tutumları	-0,154	0,027

KTCRSÖ: Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği; GKCÜSDÖ: Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği.

TARTIŞMA

Bu araştırma genç kadınların, toplumsal cinsiyet rolü stresi ile CS/ÜS damgalaması arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla, analitik-kesitsel tipte yürütüldü. Araştırmada yer alan genç kadınların, toplumsal cinsiyet rolü streslerinin yüksek olduğu belirlendi. CS/ÜS damgalamalarının ortalama düzeyde, özellikle dışsal damgalamalarının yüksek seviyede olduğu saptandı. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolü stres düzeyleri ile CS/ÜS damgalama durumları arasında bir ilişki bulunmazken, dışsal damgalama düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet rolü streslerinin de arttığı tespit edildi.

Kadınlar için belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların kendisi, eşleri, ebeveynleri, akrabaları, arkadaşları ve medya gibi toplumu oluşturan pek çok unsur tarafından desteklenir. Bu nedenle de yaşı ne olursa olsun kadınlar, kadın cinsiyet rolünün sınırları içinde yaşamak için güçlü sosyal baskılara ve strese maruz kalırlar.² Gerek araştırmamız gerekse diğer araştırmalar, ülkemizdeki genç kadınların toplumsal cinsiyet rolü streslerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.^{4,11,14} Farklı ülkelerde yaşayan genç kadınlarla yapılan çalışmalarda, cinsiyet rolü stres düzeyinin kültürlere göre değişkenlik gösterdiği ortaya konulmuştur. Araştırmalarda Hollandalı öğrencilerin Amerikalı ve Çinli öğrencilere göre cinsiyet rolü streslerinin daha az, Latin kadın üniversite öğrencilerinin ise erkeklere göre cinsiyet rolü streslerinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir.^{15,16} Cinsiyet rolleri, toplumun, sahip olması gereken konuma ilişkin erkek ve kadından beklediği normatif kalıplardır.¹⁵ Dolayısıyla cinsiyet rolleri ve stresinin top-

lumdan topluma farklılık göstermesi beklenen bir durumdur. Ancak geleneksel toplumsal cinsiyet tanımlarına göre, kadınların rolleri erkeklere kıyasla daha sınırlıdır. Buna karşılık, erkeklerin geleneksel olarak tanımlanmış rolleri, onlara öz yeterlilik ve öz saygı gibi strese karşı gerekli olan kişisel özelliklerini daha fazla geliştirme fırsatı sağlar. Böylece duygusal stres faktörlerine maruz kalmaları sınırlanır. Bir kadının cinsiyet rolü kimliği, cinsiyet rolü stresi üzerinde etkili olabilir. Cinsiyet rolü kimliği, kadının kendisini toplumsal cinsiyet rolü yüklemeleri karşısında nasıl gördüğünü ve bir kadın olarak yeterliliği açısından başkaları tarafından nasıl algılanmak istediğini yansıtan bilişsel ve duygusal faktörleri içerir. Bireyin güçlü, bağımsız ve agresif gibi temelde erkek olmakla ilişkilendirilen, sıcak, sevecen ve duygusal gibi kadın olmakla ilişkilendirilen kişilik özelliklerine sahip olma derecesi cinsiyet rolü kimliğini etkiler. Bu nedenle kadının erkeksi özellikleri, kadınsı özellikleri veya ikisinin birleşimini onaylama derecesine göre cinsiyet rolü stresi de değişkenlik gösterebilir.¹⁵ Henüz yirmili yaşlarının başında olan genç kadınlarımız, genelde üniversite eğitimlerini bitirip önce iş hayatına atılmak isterken, ataerkil olan toplumumuz, onlardan daha çok, bu yaşlarda evlenip eş ve anne olma gibi kadınsı rolleri üstlenmelerini bekler. Dolayısıyla genç kadınların kendilerine atfettikleri roller ile toplumun belirlediği roller çatıştığı için toplumsal cinsiyet rolü streslerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Ayrıca günümüzdeki üniversite gençlerini oluşturan Z kuşağı, toplumun üst yaş grubunu oluşturan X kuşağından daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet anlayışına sahiptir.^{11,17} Eşitlikçi yaklaşıma göre, kadınların da erkekler kadar çalışmaya ve okumaya hakkı olması, ev işleri vb. konularda paylaşım yapılması, sosyal hayattaki haklardan eşit yararlanılması (arkadaşlarla dışarı çıkma vb.) gereklidir. Bu nedenle eşitlikçi yaklaşım düşüncesi arttıkça, kadınların toplumsal cinsiyet rolü stresi de artar.^{11,14}

Toplumun kadından beklediği rol ve sorumluluk alanlarından biri CS/ÜS ile ilgili davranışlardır. Bu doğrultuda bazı toplumlarda kadınların evlenmeden önce cinsel ilişki yaşaması, gebe kalması ve aile planlaması yöntemi kullanması gibi davranışlar uygun bulunmaz.¹ Kadın, kendisinden beklenen bu tarz dav-

ranışları sergilemediği takdirde, toplum tarafından damgalanır ve ötekileştirilir. Araştırmamızda yer alan genç kadınların CS/ÜS damgalama düzeylerinin orta seviyede olduğu, en yüksek damgalamaya dışsal damgalama alt boyutunda sahip oldukları saptandı. Genç kadınların CS/ÜS damgalama durumları ile ilgili ulusal alan yazında yer alan çalışmalarda da damgalamanın benzer düzeylerde bulunduğu, uluslararası literatürden ise farklılık gösterdiği görüldü.^{10,12,18-21} Ülkeler arasında CS/ÜS damgalama düzeyleri arasında farklılık görülmesi, her toplumun kadından beklediği cinsiyet rollerinin farklı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırmamızda yer alan ölçeğin dışsal damgalama alt boyutu, toplumun genç kadınların evlilik öncesi cinsel ilişki yaşama, gebe kalma, aile planlaması yöntemi kullanma gibi davranışlara karşı olan tutumunu yansıtmaktadır. Hem bizim araştırmamız hem de Bakır'ın üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada, genç kadınların en yüksek puanı dışsal damgalama alt boyutundan aldıkları görülmektedir.¹⁰ Dışsal damgalama, cinsiyetine özgü beklenen rolleri yerine getirmeyen kadınların toplumdan ayırtıldığını gösterir.⁶ Özellikle kadının çalışmaması, kırsal alanda yaşamını sürdürmesi ve ebeveynlerinin eğitim seviyesinin düşük olması CS/ÜS damgalama düzeyini olumsuz etkiler.¹⁰ Araştırmamızda yer alan genç kadınların ortalama 21 yaşında olduğu, ebeveynlerinin eğitimlerinin genelde ilköğretim düzeyi ile sınırlı kaldığı ve katılımcıların hâlen üniversite öğrencisi oldukları göz önünde bulundurulduğunda dışsal damgalamalarının yüksek olması beklenen bir durumdur.

Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsel mitlere inanma, cinsel doyum, evlilik öncesi cinsel yaşam gibi CS/ÜS ile ilgili pek çok konu üzerinde etkilidir.²²⁻²⁵ Bu noktada evlilik öncesi CS/ÜS ile ilgili kendisinden beklenen davranışı sergilemeyen bir kadın, toplum tarafından damgalamaya maruz kalır.¹⁰ Dolayısıyla bireylerin CS/ÜS ile ilgili damgalamaları toplumsal cinsiyet rolü stresi yaşamalarına da neden olabilir. Ancak araştırmamızda yer alan katılımcıların KTCRSÖ ve GKCÜSDÖ puan ortalamaları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Her ne kadar iki ölçek arasında bir ilişki olmasa da GKCÜSDÖ alt boyutlarından dışsal damgalama ile pozitif, gerçek olmayan

damgalama tutumları ile ise negatif yönde bir ilişki olduğu da saptanmıştır. Bu durumda genç kadınların toplumun CS/ÜS ile ilgili davranışlardaki tutum ve beklentilerini yerine getirme konusunda bir stres yaşadıkları söylenebilir. Toplumsal düzeyde var olan ve olumsuz kalıp yargılarını içeren dışsal damgalama, birey tarafından kabullenildiği ve değersizlik, utanç gibi olumsuz duygularla kendisini toplumdan geri çektiği takdirde içsel damgalamaya dönüşür.⁶ Araştırmamızdaki kadınların toplumun belirlediği olumsuz yargıları kabullendiğini gösteren içsel damgalama alt boyutundan aldıkları puanın düşük olması, toplumun bu rol ve sorumlulukları yerine getirmedeki beklentilerini içselleştirmediklerini göstermesi bakımından önemlidir. Belki de katılımcılarımızın içsel damgalamalarının düşük olması, bu konuda toplumsal cinsiyet rolü stresi yaşamalarını da etkilemiş olabilir.

SONUÇ

Bu araştırmada genç kadınların, toplumsal cinsiyet rolü streslerinin yüksek ve CS/ÜS damgalamalarının ortalama düzeyde olduğu, dışsal damgalama düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet rolü streslerinin de arttığı tespit edildi. Genç kadınların cinsiyet rolleri gereği yaşayacakları stresin azaltılması ve CS/ÜS damgalamasını yaşamamaları fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından son derece önemlidir. Bu noktada özellikle dışsal damgalamanın azaltılabilmesi gereklidir. Dışsal damgalama, toplumsal norm ve beklentilerle ilişkilidir. Bu nedenle dışsal damgalamayı azaltabilmek için toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili toplumsal düzeyde gelişmeler sağlanmalıdır. Toplumun her kesiminin hem CS/ÜS hem de toplumsal cinsiyet eşitliği ve rolleri konusunda bilgilendirilmeleri gereklidir. Çalışma alanında özellikle kadınlara ve eşlerine hizmet sunan kadın sağlığı hemşireleri ve ebeler, her fırsatta bu konulara değinerek eğitici rollerini yerine getirmelidir. Sadece üniversitelerde değil, eğitimin her kademesindeki müfredatlara zorunlu toplumsal cinsiyet dersi eklenmelidir. Son olarak üniversitelerde hizmet sunan akademisyen hemşire ve ebelerin, toplumsal cinsiyet ve CS/ÜS konularında çalışmalar yaparak, alanı desteklemeleri ve toplumda farkındalık oluşturmaları gerektiği söylenebilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Aksoy Derya Y, Timur Taşhan S, Uçar T, Karaaslan T, Akbaş Tunç Ö. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların cinsel tabulara etkisi [The effect on sexual taboos of attitudes of towards gender roles]. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg. 2017;6(1):1-8. [Link]
- Donnalyn P. Female gender role stress/conflict. Rhetoric of Femininity : Female Body Image, Media, and Gender Role Stress/Conflict. 1st ed. Lexington Books/Fortress Academic; 2016. p.53-74.
- Koç M, Haskan Avcı Ö, Bayar Ö. Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin (KTCRSÖ) geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Development of the Feminine Gender Role Stress Scale: validity and reliability study]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2017;1(41):284-97. [Crossref]
- Bayar Ö, Haskan-Avcı Ö, Koç M. Kadın üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rolü stresi, namus anlayışı ve toplumsal cinsiyet rolü tutumu [Feminine gender role stress, perception of honor and gender role attitude on female university students]. Ulakbilge Derg. 2017;5(19):1835-53. [Crossref]
- Cook RJ, Dickens BM. Reducing stigma in reproductive health. Int J Gynaecol Obstet. 2014;125(1):89-92. [Crossref] [PubMed]
- Avcil C, Bulut H, Hızlı Sayar G. Psikiyatrik hastalıklar ve damgalama [Psychiatric disease and stigmatization]. Üsküdar Üniversitesi Sos Bilgiler Derg. 2016;2(2):175-202. [Crossref]
- Oğul Z. Adölesan ve gençlerde cinsel sağlık üreme sağlığı: etkileyen faktörler ve sorunlar [Sexual and reproductive health in adolescents and youth: affecting factors and problems]. Kadın Sağlığı Hemşireliği Derg. 2021;7(2):149-65. [Link]
- TÜSES, KONDA, UNFPA. Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması Raporu. 2020. [Link]
- Türmen T, Akın A. Türkiye'de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu. İstanbul: CİSÜ Platformu; 2021. [Link]
- Bakır N, Irmak Vural P, Demir C. Genç kadınların perspektifinden cinsel sağlık ve üreme sağlığında damgalama [Stigmatization in sexual health and reproductive health from the perspective of young women]. Androloji Bülteni. 2021;23(3):146-51. [Crossref]
- Demirel Bozkurt Ö, Işık G, Gün S. Hemşirelik ve iletişim fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü tutumları ve stresleri [Gender role stress and attitudes of nursing and communication faculty students]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Derg. 2021;6(3):139-47. [Link]
- Yıldız M, Yıldırım MS, Okyar G. Determination of sexual and reproductive health stigmatization levels of young women. Anatol. J Fam Med. 2020;3(3):254-9. [Crossref]
- Bayrakçıken E. Genç Kadınlarda Cinsel ve Üreme Sağlığı Damgalama Ölçeği geçerlik ve güvenilirliği [Doktora tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; 2018. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: [Link]
- Kurtuluş E, Ateş Bulut F. Examination of the relationship between fear of negative evaluation, gender role stress, and gender equality of female university students. Int J New Trends Educ Their. 2021;12(1):1-17. [Link]
- Littlefield MB. Gender role identity and stress in African American women. J Hum Behav Soc Environ. 2004;8(4):93-104. [Crossref]
- Perrotte JK, Baumann MR, Knight CF. Traditional gender roles and the stress-alcohol relationship among latina/o college students. Subst Use Misuse. 2018;53(10):1700-5. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Akgül H. X, Y ve Z kuşağı bireylerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi [Examination of the attitudes of X, Y and Z generation individuals regarding gender roles]. Uluslararası Eğitim Spektrumu Derg. 2022;4(1):31-42. [Crossref]
- Polat F, Şenol DK. Examining the correlation between sexual and reproductive health stigmatization level and gender perception: a case of a university in Turkey - a descriptive cross-sectional study. Sao Paulo Med J. 2022;141(2):146-53. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Hall KS, Morhe E, Manu A, Harris LH, Ela E, Loll D, et al. Factors associated with sexual and reproductive health stigma among adolescent girls in Ghana. PLoS One. 2018 2;13(4):e0195163. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Marsack J, Stephenson R. Sexuality-based stigma and depression among sexual minority individuals in rural United States. J. Gay Lesbian Ment. Heal. 2017;21(1):51-63. [Crossref]
- Charlton BM, Hatzenbuehler ML, Jun HJ, Sarda V, Gordon AR, Raifman JRG, et al. Structural stigma and sexual orientation-related reproductive health disparities in a longitudinal cohort study of female adolescents. J Adolesc. 2019;74:183-7. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Karagöz M. Toplumsal cinsiyet rolleri ile cinsel doyum ve özgüven arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Kent Üniversitesi; 2021. [Erişim tarihi: 15 Haziran 2023]. Erişim linki: [Link]
- Üstgörü S, Önür H, Tekin Önür H. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları ile cinsel tutumlarının incelenmesi [Examining university students' gender perceptions and sexual attitudes]. Al-Farabi Int J Soc Sci. 2020;5(5):77-87. [Crossref]
- Güler K, Tüysüz B. Cinsel mitler ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Examination of the relationship between sexual myths and sexual gender roles attitudes]. J Soc Res Behav Sci. 2021;7(14):291-313. [Crossref]
- Reidy DE, Brookmeyer KA, Gentile B, Berke DS, Zeichner A. Gender role discrepancy stress, high-risk sexual behavior, and sexually transmitted disease. Arch Sex Behav. 2016;45(2):459-65. [Crossref] [PubMed] [PMC]